

Zsolt Péter

Országlaboratórium

Az Alkotmánybíróság jogkörének megváltoztatása, és ennek magyar társadalom általi fogadtatása komplexebb, mint egy közvéleménybeli kérdés. Az ilyen kérdések előre kutathatók is volnának, amire úgy tűnik ezúttal sem volt szükség.

Valószínű más útvonalat kellett volna választania a Fidesznek ahhoz, hogy elfogadtassa AB hatáskör-szűkítő programját. Minden politikai hatalom a bizalom, és annak elolvadása útján jár, és a Fidesz a bizalom oltárán most túl nagy árat fizetett. A jobboldalhoz közel álló szerzőktől kezdve (Torkos Matildtól Elek Istvánig), a médiumokon át (közszolgálatitól a Hír Tv-ig), a politológusokig (Tölgyessy Pétertől Török Gáborig) mind igen kemény kritikával léptek fel. A nemzeti együttműködés ideájának fenntartása most már önbecsapás volna, s bizonyos érvek hangoztatásáról is (pl. hogy a nép általi felhatalmazás alapján történnek a dolgok) lehet érdekesebb lesz lemondani.

Utólag mindig okosabb az ember, és könnyebb megfogalmazni mit, hogy kellett volna másként, ám ezt az utólagos okoskodást sem igen várhatjuk maguktól az érintettektől, de az ellenzéktől, és az ellenzékhez közelállóktól sem. Itt, úgy véljük, szerepe van egy méltányos elemzői magatartásnak. Ennek elméleti kereteiről, hogy valójában mik között kellett választania a kormánynak már született [elemzés](#) az MPK honlapján. Ezúttal a nyilvánosság előkutathatóságáról íránk.

Nagyon egyszerű válaszolni arra a kérdésre, hogy mit kellett volna tenni másképp ahhoz, hogy a bizalom ne csorbuljon akkorát, a saját sorok ne rogyjanak, és a cél mégis elérhető legyen. Leginkább az őszinteség! Őszinteség, amennyiben a kormány AB hatáskör-szűkítési szándékait valóban elsősorban az vezette, hogy választási ígéretei közül az egykulcsos jövedelemadót és a családi adókedvezményt bevezethesse. Ezek miatt, valamint a 3%-os hiánycél tartása miatt olyan adóbevételekre van szükség, amelyekről a Bajnai-kormány álmodni sem mert, de az Orbán-kormánynak is fáj a feje amiatt, hogy az Alkotmánybíróság megsemmisítheti ez irányú intézkedéseit (bankadó, magánnyugdíj pénztár, energia- és kereskedelmi cégekre kivetett különadó).

Képzelnék el azt a szituációt, hogy a kormány fenti céljai megtámogatása érdekében kéri a parlamenttől – és ezen keresztül a nyilvánosságtól – az AB hatáskörének korlátozását. Ez esetben lehet még azt is elhitték volna az emberek, hogy mindez átmeneti, és az új alkotmány visszahozza majd a kormányt korlátozó hatásköröket.

Ehelyett az történt, hogy arra hivatkoztak, hogy a jogrend stabilitása miatt már nem szükséges az AB által gyakorolt néhány korábbi jogkör, és hogy a hatáskörének szűkítése azért történik, mert a pofátlan végkielégítések kifizetését csak úgy tudják meggátolni, ha az AB-t korlátozzák. A nyilvánosságra tett hatásban két emberi tulajdonság ütköztetésére került sor, az

egyik a tekintélytisztelet és konformizmus, a másik a rosszindulat, és az irigység. Általában jó stratégia az emberi irigységre építeni – tegyük hozzá azonban most új tapasztalatként –, kivéve ha a másik oldalon a konformitás áll. Márpedig az Alkotmánybíróság magas presztízsű intézmény – elismertsége is nagyobb, mint a kormányé –, így az iránta tanúsított igazodási hajlandóság is erős. Sem erre nem gondolt a kormány, sem pedig arra, hogy ezeket a konformista érzelmeteket erősen aktivizálhatja az értelmiség, melynek viszont - függetlenül politikai hovatartozásától - a liberális demokratikus értékek számítanak. (Az opportunistáknak az értelmiséget és médiát leszámítva természetesen.)

A 98%-os különadó ugyan az emberek többségének ingerküszöbét még csak a számonkérés jogosságának oldaláról érte el. Ezt mutatja a közvélemény-kutatás (ld. a [Századvégéget](#)), s épp az ilyen adatok vihetik tévútra a mindenkori kormányt. (Gondoljunk csak pl. Medgyessy közjogi javaslataira, melyek szintén mind tetszettek az embereknek, míg a problémák a véleményvezérektől le nem szűrődtek.)

Következő kérdésünk az, hogy lehetett volna előre modellezni a Lázár János képviselő által bejelentettek hatását, mely az Alkotmánybíróság joggyakorlatát kívánja szűkíteni? Mert nyilvánvaló ennek léteznie egy közvetlen fogadtatása, amit egy közvélemény-kutató ragadhat meg, egy középtávú hatása, melyet más módszerekkel szintén lehetne tesztelni (ld. alább), és egy hosszabb távú következménye, amivel kapcsolatban történeti példákat lehet keresgelni (Ld. pl. Török Gábor ősödi-beszéd [hasonlatát](#)).

Ma már egyetlen komolyabb vállalat nem hoz olyan döntést, amelyet előbb legalább kis fókuszcsoporthoz vizsgálatban ne mért volna fel. Általában azonban szociológiailag kevésbé átgondolt módszertannal választják ki az „utca embereit”, de legalább tesztelni próbálják a várható hatást.

A Méltányosság Politikaelemző Központ kidolgozott egy úgynevezett [kettős kultivációs](#) kutatási eljárást, amely épp a médiahatás-elméletekből lett áthozva a politikai döntések várható hatásainak vizsgálatába. A korai médiahatás-kutatók ugyanis arra jöttek rá, hogy a hatás nem közvetlen, hanem legalább két szakaszos, s külön vizsgálandók a véleményvezérek és követőik.

A 2 millió Ft fölötti végkielégítések 98%-os megadóztatása tekintetében néhány kritikus részéről már a legelején megjelent az Alkotmánybíróság várható ítélete. Tudjuk erre már készült a kormány, de arra nem, hogy az AB korlátozásának milyen lesz a fogadtatása. Olyan csoportokat kellett volna létrehozni, melyekben az adóztatást helyeslő szakember osztja meg nézeteit a tagokkal, illetve olyat, melyben az alkotmányosságért aggódót tesszük egy másik fókuszcsoport vezetőjévé. A deliberatív gyakorlat végén megnézhetjük, hogy melyik csoportnak mennyire mozdult el a véleménye, a két csoportot összeereszthetjük. Mindettől függetlenül közvélemény-kutatással feltárhatjuk az emberek reakcióit, de különválasztva az utca emberét a véleményvezérektől. Látható tehát, hogy komoly társadalomkutatási lehetőségekkel rendelkezik a tudomány – persze kihasználatlanul. Mint a valóságból mostanra

már sejthető, az Alkotmánybíróság védelme felé egy erős konformitási hullám futhat végig, mellyel szemben a kormány érvelése már falra hányt borsó lehet.

Két kultiváció van tehát, egy az elit részéről, egy pedig az utca embere részéről, és ezek nyilvánvalóan hatnak egymásra, s hogy miként, annak laboratóriuma most már maga az ország. Az a bizonyos vírus ugyanis mintha nem is lett volna laboratóriumban bevizsgálva, mintha rögtön ráeresztették volna a népre. A kormányzat még csak az idő rövidségére sem hivatkozhat, hiszen egy ilyen kutatás néhány nap alatt lebonyolítható.

Politikusaink ha kommunikációs tanácsadásért szakemberekhez is fordulnak, általában külföldieket keresnek meg, és általában megelégszenek kreativitásukkal, ötleteikkel, a külföldiek külföldi kutatási- és személyes tapasztalataival.

Létezik egy nem kutatási módszer is, mely a kormányzatokat szintén védi, ez az érdekegyeztető fórumok hatékony működtetése, melyekre ezúttal is sor kerül, de kommunikációs szempontból úgy tűnik, mintha már bizonyos meghátrálás következményeképp. Továbbá jogtudósokkal való egyeztetés kapcsán korábban is – nem csak az AB eltérő indoklásaiból - sok minden kiderülhet már idejében. (Például a 98% fölötti elvonás azt is bűnösnek és pofátlannak tünteti fel, aki sem egyik, sem másik – tehát a törvényjavaslat nem csak azért igazságtalan, mert van aki megérdemli a pénzt, de azért is, mert bűnösnek kiált ki mindenkit aki a 98%-os adóelvonás alá esik.) E cikk szerzőjének még olyan aggálya is van, hogy társadalmi igazságossági célját nem éri el, hiszen valószínűleg aki nem kapja meg a 100 milliós végkielégítését, az ebben az esetben sem a társadalom elszegényedő rétegéhez tartozik, míg egy életet átdolgozó közalkalmazottat nagyon is keményen sújt az elbocsátás, és a 2 millió Ft fölötti elvonás.

Utóbb persze ezeket a hibákat korrigálni lehet, és korrigálják is, de mindez szinte már eső után köpönyeg. A pénzbevételekre – és nem a 2 millió Ft fölötti végkielégítésekből befolyókra – továbbra is életbe vágóan szükség van, az alkotmányos berendezkedésünkben tényleg az általános gyakorlathoz képest túlhatalommal rendelkezik az AB, ami alaposan megnehezítheti a kormányzást, de mindezeket a korrekciókat ezúttal már sokkal nehezebb elérni.

A legalitás-legitimitás konfliktusban, ahogy azt Carl Schmitt is gondolta egykor, a legalitáshoz való ragaszkodás legyőzi a tradíciókat, eltünteti a szokásjogot, értékeket. Ilyen mechanizmusok háttérében – úgy véljük - azonban mindig rendkívül komoly gazdasági és társadalmi krízisek is vannak, ma pedig nincs éhezés, nincs polgárháború, s nincs is lehetőség arra, hogy a legitimitás megőrzése ne maradjon rendkívül fontos. Hogy ez miképp is alakul, azt hamarosan megtudjuk, immár magából az országlaboratóriumból.